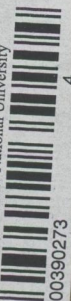

~~Воспоминания~~
Воспоминания

762449

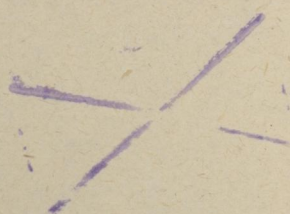
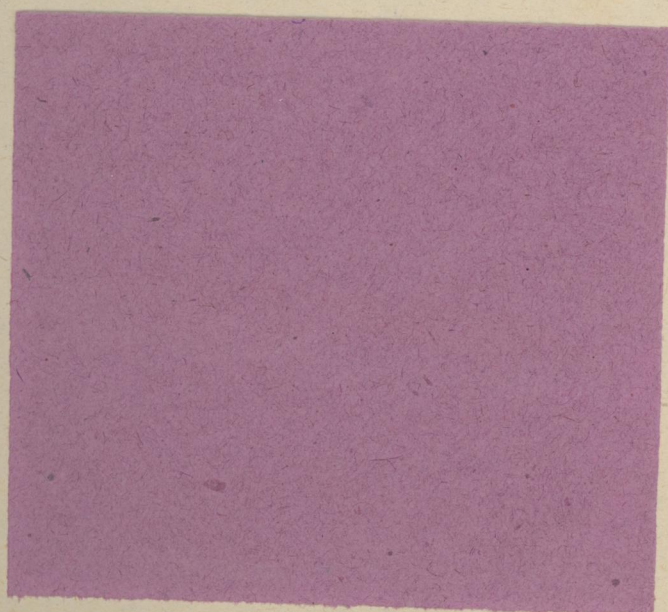
№ 5-6 1930 г.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00390273 4

1933

R 5869

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ
ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5-6

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ

РІК ВИДАННЯ 7-й

ВИДАВНИЦТВО „ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“
ХАРКІВ — 1930

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літописі
Українського Друку“, „Картко-
вому Репертуарі“ та інших по-
казниках Української Книжко-
вої Палати.

Укрполіграфоб'єднання
Третя Друк. ім. Фрунзе
Харків, Донець-Захарж., 6.
Укрголовліт 79/жб
Зам. 1511. Прим. 1.700

З М І С Т

I. Статті.

Стор.

Я. Тун. Проблеми народньо-господарського будівництва на XI З'їзді КП(б)У . . .	5—29
Я. Куперман. Массовые безналичные расчеты в реконструктивный период . . .	30—43
І. Гуревич. До питань реконструкції товарообороту в нашій економіці . . .	44—70
Л. Сверхін. Про швидкість обертання оборотного капіталу в найважливіших галузях пром-ти України . . .	58—57
С. Кустолян. Задачи экономического изучения предприятия . . .	71—89
С. Ратнер. Потери как экономич. категория . . .	90—100
В. Немировский. О некоторых методологических проблемах генерального плана . . .	101—117

II. Економіка і Техніка

Проф. Я. Диманштейн. О распределении по союзу производства чугуновых труб . . .	118—143
---	---------

III. Нариси і замітки

Г. Олексін. Економічні проблеми Криворіжжя . . .	144—155
Г. Фельдман. Металлопостачання України в 1 півріччі 1929-30 р.	155—165
І. Лерман. Про розвиток млинарської промисловості на Правобережжі . . .	165—171
І. Дачкін. Мінеральна сировина України і її використання . . .	171—178
А. Моргенштерн. Задачі південної коксогазохемпромиловості в паливопостачанні країни . . .	178—182
І. Пасхавер. Про методу вивчати коливання врожаїв . . .	182—185

IV. По округах

В. Кучерявий. Від розпорошеності до єдності . . .	187—191
---	---------

V. Критика і бібліографія

Реконструкция металлургии УССР. Сборник статей, Я. Тун . . .	192—198
До аналізу й критики теоретичних підвалин правого ухилу Д. Крикун . . .	198—200
Останні зміни в економіці П. А. С. Ш.—В. А.	200—206
Акад. К. Воблій. Економічна географія України. Р. Вольман . . .	207—228

Я. ТУН

Проблеми народньо-господарського будівництва на XI з'їзді КП(б)У*)

На XI з'їзді КП(б)У зроблено підсумки роботи партії, що вона провадила під проводом ЦК за період від X з'їзду КП(б)У та XV з'їзду ВКП(б) до цього часу. Критично проаналізовано ті соціально-економічні зрушення в країні, що сталися за цей період.

Партія має величезні успіхи на фронті соціалістичного будівництва в цьому періоді. Цих успіхів досягнуто в надзвичайно складних міжнародніх обставинах, в „обставинах найсерйозніших класових зрушень всередині країни“ (з резолюції з'їзду на доповідь ЦК ВКП).

Всупереч каркотні правих ухильників, що партія у своїй політиці йде до розриву між пролетаріатом і селянством, пролетаріат СРСР, „завдяки правильній ленінській політиці Центрального Комітету, під проводом партії, не тільки зміцнив союз з основними масами селянства, а й підніс його, на основі виробничого єднання, на вищий щабель“. Праві ухильники пробували переконати партію в тім, що взятий нею курс на високі темпи індустріялізації країни є згубний для партії й країни курс, що він ніби призведе до найтяжчої економічної й політичної кризи, що він викличе опір основних мас селянства і що країна не витримає перенапруження в запроектуванні п'ятирічного плану народньо-господарського будівництва. Праві ухильники пробували дискредитувати курс партії на соціально-технічну реконструкцію сільського господарства, на перевід сільського господарства на рейки колгоспів і на форсоване будівництво великих радянських господарств. Контрреволюційний троцкізм пробував „довести“, що партія індустріалізує країну „на плечах робітничої класи“, що ніби партія перебудовує сільське господарство, утинаючи ресурси промисловості, і тим уповільнює темпи індустріялізації країни.

Троцкізм пробував був збити партію на шлях максимального перекачування коштів із сільського господарства, підштовхуючи тим самим партію на розрив з середняцькими верствами села, тим самим присуджуючи сільське господарство на видиму деградацію. Тим самим троцкізм пробував підвести під індустріялізацію „підвалини“, які аж ніяк не забезпечували довгочасного прискорення темпу індустріялізації народнього господарства, а могли тільки дати короткочасний приплив коштів з сільського господарства до промисловості, що кінець-кінцем призвело б тільки до кризи і в промисловості і в сільському господарстві. Троцкізм пробував обгудити роботу партії в справі колективізації,

*) Від редакції. Статтю писано до відкриття роботи XVI з'їзду ВКП(б). Обміркування підсумків роботи останнього буде подане в дальших №№ журналу.

обвинувачуючи партію в тім, що вона ніби збочила на позиції народництва в сільсько-господарській політиці, що ніби вона робить ставку на „гнилу“, „штучно“ витворену артіль.

Успіхи на фронті індустріялізації й колективізації геть чисто розбивають ці пророкування та „докази“ правоухильників і трюккістів. XI з'їзд КП(б)У міг констатувати, що „корінні зрушення, які сталися між XV і XVI з'їздами ВКП(б) всередині СРСР і в усій міжнародній обстанові, цілком стверджують правильність лєнінського прогнозу, що дав XV з'їзд, правильність усієї наміченої ним лінії будівництва та боротьби, правильність усіх позицій партії в непримиренній боротьбі за лєнінську лінію на два фронти — проти правого опортуністичного ухилу, як головної небезпеки на теперішньому етапі, і проти „лівих“ опортуністів. Завдяки правильному лєнінському керуванню Центрального Комітету, партія й широкі робітничо-селянські маси, — що їхня політична свідомість і активність надзвичайно зросли і виявились у небувалому трудовому ентузіазмі, — підійшли озброєними до виконання тих трудних завдань сучасного етапу, що являє собою найбільший історичний перевал на шляху соціалістичного будівництва“ (з тієї ж резолюції).

Партія неухильно виконує історичну директиву XV партконференції, директиву, що виходить з лєнінового заповіту про потребу „прагнути того, щоб за відносно мінімальний історичний строк наздогнати, а потім випередити рівень індустріального розвитку передових капіталістичних країн“. Ухвалений на XVI Всесоюзній партконференції п'ятирічний плян народньо-господарського будівництва (оптимальний варіант п'ятирічки) являє собою відрізок великої будівничої роботи на певний строк, роботи над реалізацією директиви „наздогнати й випередити“. Правоухильники тягли партію назад від загаданих цим п'ятирічним пляном масштабів будівництва. Цим самим вони (правоухильники) довели, що вони недооцінюють ваги *темпів* у соціалістичному будівництві, що вони не розуміють особливостей доби соціалістичної реконструкції народнього господарства, не розуміють значення, ведущої ролі важкої індустрії, що вони не можуть збагнути шляхів реконструкції сільського господарства, на той час, коли країна вступила в фазу розвитку великої соціалістичної промисловости. Ще й більше — правоухильники тим самим наочно показали, що вони *затримують* процес боротьби соціалістичних елементів у народньому господарстві з його капіталістичними елементами і тим самим посилюють позиції капіталістичного сектора. Правоухильники цим самим наочно показали, що вони недооцінюють гостроти класової боротьби в країні, не розуміють того, що класів і класових суперечностей можна швидче позбутися на базі форсованого будівництва соціалістичної індустрії і на базі її організуючого впливу на сільське господарство, що реконструкується в соціально-технічному напрямі; вони не розуміють того, що перед тим, як позбутися класів і класових суперечностей, країна неминуче має пройти етап загострення цих суперечностей. Правоухильники недооцінили революційно-організаційного впливу високих темпів соціалістичного будівництва на світовий робітничий рух, недооцінили того, що саме навколо високих темпів будівництва і буде найкраще мобілізуватися творча й трудова енергія пролетаріату союзу. „Партія, рішуче відкинувши пропозиції правих знизити темп індустріялізації, згорнути важку індустрію і рівнятися на вузькі місця, а так само й „ліві“ пропозиції про індустріялізацію, — забезпечила бурхливий розвиток нашої промисловости й піднесла нашу індустрію на таку височінь, коли вона може все повніше здійснювати свою велику перетворчу роль в сільському господарстві“. Ще й більше — „правильне керівництво ЦК, що спирається на активність і

трудоий ентузіазм робітничої класи, на час XVI з'їзду забезпечило такі темпи виконання п'ятирічного плану, які гарантують значне скорочення строків виконання п'ятирічки" (підкреслення моє.— Я. Т.).

Правоухильники не збагнули того, що самі високі темпи індустріалізації країни і прискорюватимуть посилення обороноспроможности Союзу, зміцнюватимуть сили пролетаріату (консолідуючи його, хутко збільшуючи його лави, підносячи його економічну й політичну силу), а також посилюватимуть ведучу роль соціалістичної промисловости в усьому народньому господарстві. XI з'їзд КП(б)У мав змогу, підбиваючи підсумок, показати, яка була хибна лінія правого ухилу, що пробував збити партію з ленінського шляху.

„На основі вирішальних успіхів соціалістичної промисловости, с.-г. машинобудівництва, які зокрема піднесли союз з селянством на вищий щабель виробничого єднання, на основі величезної роботи над кооперуванням широких бідняцько-середняцьких мас селянства, на основі рішучої боротьби проти куркуля, проти його хлібного страйку і всіх інших форм куркульської активності, на основі розгорнутого наступу на капіталістичні елементи міста й села,— партія підготувала селянство до масового колгоспного руху. Від того часу, як відбувся XV з'їзд, партія розгорнула перебудову сільського господарства на соціалістичних засадах, розгорнула будівництво величезних радянських соціалістичних господарств, забезпечила історичний перелім у колгоспному русі, який перелім виявився в тім, що середняк масою пішов у колгоспи, що суцільна колективізація охопила цілі райони й округи" (з тієї ж резолюції). Україні масового переходу до колгоспів зроблено „другий") і притому вирішальний крок, що визначає собою найважливіший етап в справі збудування підвалин соціалістичного суспільства в СРСР" (тези тов. Яковлева, ухвалені на XI з'їзді по доповіді т. Н. Демченка). Цей новий — вирішальний — крок дав можливість змінити політику партії на селі — перейти від політики обмеження та витиснення куркуля до політики ліквідації його як класи.

Далі будуть наведені основні дані, що характеризують успіх колгоспного руху. Цього успіху досягнуто, не вважаючи на часткові помилки на місцях в справі колективізації, не вважаючи на шалений опір куркульства, не вважаючи на демобілізаційний вплив правоухильницької агітації, не вважаючи на мінуси „запаморочення від успіхів" („ліві" заскоки).

В господарстві СРСР тепер мінитися „саме відношення різних економічних укладів" (з тез т. Яковлева), і це завдяки отим успіхам колгоспного руху, завдяки успішному розвитку радгоспного будівництва. „На додаток до соціалістичного ладу, виявленого в промисловості, виростає соціалістичний лад у сільському господарстві СРСР, що витискує капіталістичний лад". А через це, „соціалістичні відносини в СРСР, що досі спирались майже тільки на саму соціалістичну промисловість, тепер починають спиратися також і на соціалістичний сектор у сільському господарстві, де він швидко зростає (велике виробництво у формі колгоспів та радгоспів)". Що дуже важно — „тим самим постала можливість перемогти найбільшу трудність пролетарської революції, яка полягає в тому, що пролетарська влада „готових" соціалістичних відносин не дістає, коли не брати найрозвинутіших форм капіталізму, які по суті охопили невеличкі вершки промисловости і зовсім мало ще зачепили рільництво" (**)) (із тез. т. Яковлева).

*) Перший крок Жовтневої революції, на думку т. Яковлева, це конфіскація земель у поміщиків.

**) Ленін. VII з'їзд партії, доповідь про війну та мир. т. XXII, ст. 316.

Великий розмах колгоспного руху привів до того, що п'ятирічний план сільського господарства тепер береться на генеральний перегляд. Виявилось, що потенціальні сили усупільненого сектора були явно применшені. Верхній ліміт п'ятирічки колгоспного будівництва, намічений в затвердженому від V з'їзду Рад СРСР п'ятирічному плану народно-господарського будівництва, фактично вже й тепер лишається ззаду. Радгоспне будівництво випередило також і накреслення п'ятирічного плану. Радгоспна п'ятирічка, як це намічається орієнтовним варіантом контрольних чисел на 1930-31 рік, має бути виконана за три роки. Завдяки цим успіхам зростання, в основному вже розв'язується зернова проблема, що являє собою проблему вирішального порядку в усій системі сільського господарства. Саме через ці успіхи і на шляху розвитку тваринництва в усупільненому секторі сільського господарства є тепер можливість провадити форсованим темпом роботу над піднесенням нашого тваринництва, над тим, щоб зробити його відповідним до потреб у продукції тваринництва. Саме ці успіхи зростання усупільненого сектора дають змогу прискорити збільшення засівів технічних культур, дійти того, щоб рівень їх відповідав потребам промисловости. Закріпити ці успіхи, спрямувати роботу на селі таким шляхом, який привів би до дальшого збільшення втягнутої в колгоспи пролетарської маси („не цькувати єдиноособовців, а допомагати їм і всіляко втягати в колгоспи“, з тез. т. Яковлева), розширити обсяг роботи радянських господарств — оце ті завдання, що мають поглибити зміну „самого відношення різних економічних укладів“ в СРСР.

Соціалістичний сектор сільського господарства — радгоспи й колгоспи — не може бути інший, як тільки велике господарство на високій технічній базі. Швидке зростання цієї бази — гарантія зростання й зміцнення радгоспів та колгоспів. СРСР потрібна своя високорозвинена індустрія для того, щоб соціалістичний сектор сільського господарства мав у себе в СРСР підпору, базувався б на *радянському* машинобудівництві. Політика партії в царині індустріялізації країни спрямована на те, щоб витворити радянську високорозвинену індустрію з ведучою роллю в ній важкої індустрії. Політика партії прагне прискорити зростання радянського с.-г. машинобудівництва. Ця політика партії не потребує ніяких корективів. Рішуча ставка зараз на машинобудівництво — це тільки конкретний вияв того, що партія пильно дбає про потреби соціалістичної індустрії й сільського господарства, що колективізується.

„Зростання соціалістичної промисловости, — констатується в ухвалених на XI з'їзді КП(б)У по доповіді т. Сухомлина тезах т. Куйбишева, — збільшивши її питому вагу, ролю і вплив у народнім господарстві, разом з тим означало зростання й посилення впливу послідовно соціалістичних форм виробничих відносин, безмірно посилило позиції соціалізму в нашій країні, створивши техніко-економічну базу для рішучого повороту бідняцько-середняцьких селянських мас до соціалістичної організації рільництва“. Завдання найближчої роботи полягає в тім, щоб боротися за *дальше збільшення питомої ваги соціалістичної промисловости*, за те, щоб СРСР став швидче перетворюватися із країни відсталої, країни аграрної на країну передову, країну великої індустрії (з тез т. Куйбишева). На це країна має величезні можливості, і дедалі йде соціалістичне будівництво, вони стають все більші. Такі можливості як безперервне виробництво, мноозмінність, перехід на семигодинний і шостигодинний (по деяких галузях) робочий день, як ударництво, соцзмагання — вони ще не розгорнуті повною мірою. А найбільші резерви мають у собі ударництво та соцзмагання. Поворот спілок „лицем до виробництва“, коли соціалістичне змагання й ударні бригади дійсно ста-

нують „основою всієї виробничої діяльності профспілок на підприємствах і в цехах“ (з тез т. Шверніка, затверджених від XI з'їзду КП(б)У по доповіді т. Чувиріна), коли профспілки дійсно візьмуть активну й діяльну участь у складанні господарських плянів — цей поворот має забезпечити цілковиту мобілізацію зазначених резервів, їхню ефективну роль у соціалістичному будівництві. Інтенсивна боротьба за підвищення рівня технічних знань широких мас пролетаріату, за підготування нових кадрів кваліфікованих робітників для промисловості, сільського господарства, транспорту — мають діяти і діятимуть у цьому ж напрямі. На проблемі кадрів доведеться далі звернути далеко більше уваги, ніж зверталося раніш. XI з'їзд КП(б)У дав у цій справі *конкретні* директиви, і їх треба негайно реалізувати, розгорнувши всю систему заходів, накреслених з належною повнотою ще резолюцією листопадового пленуму ЦК ВКП(б) і дальшими директивами ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У. Успішний дальший розвиток ударництва та соцзмагання плюс високий темп у розв'язанні проблеми кадрів забезпечать те конче потрібне зростання продукційності праці у промисловості та усупільненому секторі сільського господарства, яке дасть промисловості можливість, на базі соціалістичного нагромадження, йти й далі шляхом форсованої розширеної репродукції, а усупільнений сектор піднесе на нечуваний досі рівень технічної організації господарства. Не доводиться тут спинятися на тим, що з рівнем продукційності праці органічно зв'язаний і матеріальний добробут широких робітничих і колгоспно-радгоспних мас.

II

Підсумовуючи роботу промисловості за останні роки, XI з'їзд КП(б)У міг констатувати, що п'ятирічний плян промисловості СРСР і УСРР виконується з величезним успіхом, який забезпечує реалізацію п'ятирічного пляну ряду провідних галузей важкої індустрії за 3—3½ р., а по промисловості в цілому — за 4 роки. Форсованим темпом здійснюється соціалістична індустріялізація країни, і це забезпечує посилення обороноспроможності Союзу, перетворення його (Союзу) з країни аграрної на країну індустріальну, звільняє Союз від чужоземної залежності, забезпечує успішний перехід сільського господарства на нові соціально-технічні рейки, поліпшує матеріальний добробут і тим забезпечує величезний успіх культурної революції. Форсованим темпом реалізується директива XV з'їзду ВКП(б) про переважне розгортання виробництва засобів виробництва, про вивід металургії та машинобудівництва на передові позиції, про прискорення енергіфікації країни на базі розгорнутої електрифікації й активізації робітничих мас (підвищення продукційності праці), про розвиток соціалістичної раціоналізації, посилення техніко-економічної ефективності роботи промисловості.

Величезні вкладання у промисловість, що набагато перебільшили накреслення навіть оптимального варіанту п'ятирічного пляну, забезпечили чимале зростання основного капіталу промисловості СРСР: цей капітал від 6,75 млрд. крб. у 1927-28 р. збільшився до 10 млрд. крб. у 1929-30 р., при чому частка *нового* основного капіталу становить відповідно 12,8% і 41,1% (збільшення понад 3 рази). Років 2-3 тому соціалістична реконструкція промисловості ще тільки обережно намадувала шляхи свого розвитку, а тепер вона розгорнулась широченним фронтом і охоплює вже всі чисто галузі нашої індустрії, позначається високою ефективністю і підтягає радянську промисловість, її техніко-економічний рівень, до рівня передових індустрій світу.

У затверджених від XI з'їзду КП(б)У тезах т. Куйбишева і в резолюції з'їзду на доповідь т. Сухомлина про виконання п'ятирічного плану промисловості констатується, що „взятий партією швидкий темп індустріалізації не тільки виконувано за минулі два роки, а й перевищувало“, що „СРСР з нечуваною швидкістю перетворюється з країни відсталой, з країни аграрної на країну передову, країну великої індустрії“, що „міниться та вже й змінилося місце СРСР у світовому господарстві“, що „в ряді найважливіших галузей промисловості — кам'яно-вугільній, нафтовій, сільсько-господарському машинобудівництві, загальному машинобудівництві, промисловості будівельних матеріалів — завдання п'ятирічного плану, ухваленого на з'їзді Рад, буде виконане вже в перші три роки“, що „система соціалістичного планування, величезний ентузіазм робітничої класи та незмінно правильна лєнінська лінія партії забезпечили нам можливість господарського розвитку нечуваними для капіталістичного світу темпами, що дають змогу не тільки виконати, але й перевиконати передбачення оптимального варіанту п'ятирічного плану“. Вельми показові такі дані: уже 1929/30 року продукція цеглової промисловості СРСР перебільшує свої довоєнні розміри в два рази. Огульна продукція п'янової держпромисловості СРСР за перші роки п'ятирічки зростає на 65% замість запроєктованих у п'ятирічному плані 47,5%, а по УСРР перевиконання завдання п'ятирічки за ці перші два роки становить 14%, при чому найбільше перевищення оптимального варіанту п'ятирічки маємо по важкій індустрії (вугільна продукція за перші два роки зростає на 45,8% проти 31,6% п'ятирічного плану, продукція нафти на 37,8% проти 26,5% за п'ятирічним планом, чавуну на 66,7% проти 51,5% за п'ятирічним планом, цементу на 84,9% проти 63,9% за п'ятирічкою; ще більше перевищення п'ятирічного плану маємо по лінії машинобудівництва, саме: продукція машинобудівництва за перші два роки п'ятирічки зростає більш як удвоє, продукція електротехнічної промисловості в 2,7 рази замість 1,8 рази за п'ятирічним планом, продукція с.-г. машинобудівництва за перші два роки п'ятирічки зростає на 250% проти 171% за п'ятирічним планом. Усі дані наведено в загально-союзному масштабу).

Вище вже згадувалось про бурхливе зростання дієвого основного капіталу промисловості СРСР, — це зростання сталося в результаті великих вкладань у промисловість. За перші два роки п'ятирічки ці вкладання по СРСР доходять величезної суми в 5.800 млн. крб. (замість 3.990 млн. крб. за п'ятирічним планом) і по Україні — 1.399 млн. крб. (замість запроєктованих у п'ятирічці 1.141,6 млн. крб., цебто зріст на 23%). Згідно з лінією партії, найбільше вкладень припало на важку індустрію, в результаті чого основний капітал важкої індустрії СРСР зростає за перші два роки на 75%, а основний капітал всієї промисловості зростає загалом на 52%. Хутке зростання основного капіталу важкої індустрії забезпечило ще більший, ніж у перші два роки п'ятирічки, темп зростання всієї промисловості країни в дальші роки п'ятирічки. Досить успішно розгортається і дає такі ж самі результати й електробудівництво. Капіталоозброєність на 1 робітника — фактор, що визначає в основному височину продукційності праці — зростала з року на рік: становлячи по СРСР на 1-Х 1926 р. — 2.830 крб. на 1 робітника, вона (капіталоозброєність) на 1-Х 1930 р. доходить 3.658 крб. (129% проти 1926-27 р.). а по Україні — 2.265 крб. на 1-Х 1928 р. і 3.012 крб. на 1-Х 1929 р. Тут немає потреби детально спинитися на інших показниках, що характеризують наші успіхи в справі індустріалізації країни. Досить підкреслити, що останніми роками утворено цілий ряд зовсім нових виробництв, що багато виробництв в корені реорганізо-

вано, що процес реконструкції нашої енергетичної бази розвивався темпом далеко швидшим від тих темпів, що мали технічно передові капіталістичні країни (1929-30 року потужність електричних двигунів зроста по СРСР на 1 робітника проти 1926-27 року на 26%) і що з не меншим успіхом розвивався й процес реконструкції промислового виробництва в хеміко-технологічному напрямі. З успіхом здійснюється та реконструкція технічної частини промисловости, з якою (реконструкцією) тільки й може виконати наша промисловість завдання „догнати й випередити“ найпередовішу світову техніку в техніко-економічному напрямі. Процес переходу на масове виробництво вступає в період ширшого свого розвитку. Одночасно форсовано реалізується завдання щодо зміни організаційної структури промисловости — підсилення концентрації, централізації і кооперування підприємств. В будівництво вводиться дедалі більш могутніх комбінатів — будівництво Дніпрянського, Уральського, Кузнецького та інш. комбінатів. Ці комбінати поступінно втягають в орбіту свого впливу й інші галузі народного господарства, органічно зв'язуючи, таким чином, всі ланки економіки багатьох районів і навіть областей Союзу.

XV партз'їзд дав директиву про форсований розвиток країн СРСР, економічно й культурно відсталих — спадщина царизму, політики централістського самодержавства. В напрямі реалізації цієї директиви є чимало значних досягнень, а зараз ми щільно підійшли до можливості розвитку широкого, нового капітального будівництва на Сході СРСР, зокрема і особливо по лінії утворення другої (рівнобіжно з південною) вугільно-металургійної бази в СРСР. Почата фаза рішучого освоєння нових районів, з чим зв'язане переведення всіх галузей народного господарства на рейки вищої економічної ефективности. Шляхом спеціалізації районів і органічного поєднання між собою окремих етапів розвитку цих районів ми йдемо до повної перемоги в роботі щодо переходу СРСР в країну могутньої промислової соціалістичної індустрії.

За минулі роки партії удалось досягти величезних успіхів у справі реконструкції соціальної структури промисловости. Приватний і дрібний промисловості тепер належить уже зовсім мала роля і в основних фондах промисловости і в її огульній та товарній продукції. Огульна продукція усупільненої промисловости досягає 1929-30 р. 88,2% огульної продукції всієї промисловости (по СРСР), товарова — 86,5%.

Поширена репродукція соціалістичної промисловости, що проходить, як ми бачили вище, бурхливим темпом, забезпечила *остаточну* перемогу соціалістичного сектору промисловости.

Питання важкої індустрії, звичайно, стояли в центрі уваги XI з'їзду КП(б)У. Важка індустрія України — могутній центр Союзу, що індустріялізується. Забезпечення успішного, в достатній мірі інтенсивного розвитку цього центра — бойове завдання, що його вирішення є справа дуже складна й відповідальна. Комплекс проблем, зв'язаних з важкою індустрією України — один з найскладніших комплексів тих проблем, що їх доводиться розв'язувати нашим пляновим, регулятивним та оперативним органам Союзу й України. На конкретному показі роботи української індустрії вчать інші, менш могутні, індустріальні райони Союзу. На Україні йде будівництво найбільших будов вугільних, коксових, хемічних, силікатних, здійснюється величезна реконструкція південної металургії, іде будівництво (з технічного боку показове) могутньої гідроелектроцентралі на водяній енергії Дніпра. Це велетенське будівництво, що його розмах дивує навіть американців, які звикли до надмогутніх будовань, потребує до себе найпильнішої уваги партії, в першу чергу партійної організації України.

XI з'їзд КП(б)У, відзначивши величезні досягнення на фронті важкої індустрії, водночас з виключною повнотою спинився на тих завданнях, що мусять спинити на собі увагу партії і всіх тих органів, що ними вона керує.

„Одно з найвужчих місць у розвитку промисловости й народного господарства — це *енергетична база*. Завданням найближчих років мусить бути забезпечення таких темпів розвитку паливних галузей промисловости (вугілля, нафта, торф) і особливо електробудівництва, за яких гарантувався б безперервний розвиток усіх галузей промисловости і народного господарства“ (із ухвалених з'їздом тез т. Куйбишева до XVI з'їзду партії).

XI з'їзд КП(б)У, констатуючи напруженість паливного балансу, визнав за конче потрібне, з метою забезпечити реалізацію завдання на 1930-31 р. по Донбасу щодо видобутку 22—54 млн. тон вугілля і довести видобуток 1932-33 р. до 80 млн. тон, „значно посилити темпи нового шахтного будівництва, що розвивається неприпустимо кволо, та форсувати роботу для реконструкції старих середніх і великих шахт, відновити затоплені, в наслідок шкідницької діяльності, шахти і усунути вузькі місця в інших шахтах, не припускаючи розриву в будівництві шахт, в частині забезпечення їх під'їздними шляхами, житлобудівництвом тощо“... Ця директива з'їзду зобов'язує до того, щоб рішуче переключити роботу щодо розгортання вугільної бази Донбасу на дійсно *революційні* рейки. Донецький вугільний басейн, при всьому форсуванні добування вугілля в інших басейнах Союзу, є *основна* паливна база Союзу. Треба виходити з того основного положення, що прогягом трьох років (1930-31 — 1932-33 р.) видобуток у Донбасі треба подвоїти (підняти з 40 млн. тон 1929-30 р. до 80 млн. тон 1932-33 р.) і що з 120 млн. тон видобутку по всьому Союзу 1932-33 р. на частку Донбасу припаде не менше як дві третини цього видобутку. Це настановлення диктує *конечність* максимального *посилення* уваги до всіх моментів найскладнішої проблеми Нового Донбасу — проблеми, що многогранністю є одна з найскладніших проблем індустріалізації Союзу.

Донецька вугільно-антрацитова пром-сть повинна добути достатню силову базу. Треба забезпечити невинний і вчасний розвиток електробудівництва Донбасу. Треба виходити з того, що „стан електропостачання є найвужче місце у розвитку промисловости Донбасу“ (з резолюції XI з'їзду) і що це вузьке місце треба перемогти. Штерівська електровня, що розгортання її проходить так важко, Зуївська електровня (навколо будівництва її дискусія дала показ характерної „наукової“ тяганини), Кам'янська електровня — всі ці електровні у своєму будівництві мусять перейти на рейки будування революційним темпом. З'їзд підкреслив одночасно, що неодмінно треба закінчити роботи над кільцюванням Донбасу (ця робота, через провину Головелектро і через сепаратистські тенденції окремих підприємств Донбасу, провадиться також показово повільним темпом). На черзі стоїть організація зв'язку між Дніпрянською гідроелектроцентралею і Донбасом — робота, до якої наші відповідні органи повинні підійти близько вже тепер, бо з технічного боку ця робота буде до певної міри новою і складною (передання струму дуже високої напруги на далеку відстань).

Південна металургія є наймогутніша база чорного металу в Союзі. Забезпечення максимальної технічно-економічної ефективности цієї бази має величезне значення. Звідси — та увага, що її звертає партія на справу піднесення південної металургії, звідси — та гострота, з якою обмірковуються різні деталі всієї проблеми південної металургії. Реконструкція південної металургії — завдання величезне і технічним замислом.

і темпом, визначеним для здійснення цієї реконструкції, і тими фінансовими і матеріальними ресурсами, які потрібні для реалізації реконструкційної програми. Не спиняючись тут на цьому питанні, відзначимо лише, що реконструкція південної металургії, яка ґрунтується на високих досягненнях американської та німецької техніки, потребує максимальної мобілізації всіх сил і органів, зв'язаних у своїй діяльності з південною металургією. Не доводиться заперечувати твердження, що саме проектування реконструкції дуже затяглося і тим затримало оперативну роботу щодо здійснення реконструкції. XI з'їзд КП(б)У мусив відзначити: „Виходячи з потреб задоволення металем нового будівництва та поширеного машинобудівництва, особливо в період добування нових заводів, що покладає на металургійну промисловість УСРР дуже відповідальні завдання щодо постачання металів усьому Союзові, з'їзд відмічає розрив між цими завданнями і практичним проведенням плану реконструкції металургійних заводів, затвердженого ЦК ВКП(б). З'їзд підкреслив: *З'їзд вимагає посилити розгортання реконструкції металургійних заводів та форсувати будівництво Запорізького заводу з тим, щоб його дійсно закінчити у визначений термін*“ (підкреслено мною, — Я. Т.). З'їзд дав директиву: „ЦК КП(б)У і відповідним господарським організаціям постійно та систематично стежити за будівництвом та реконструкцією металургії з тим, щоб цю роботу було виконано в установлені терміни“.

Оперативна робота щодо реконструкції південної металургії по суті лише починає тепер розгортатись. Треба попередити будь-які ухили від того настановлення на перетворення південної металургії в металургію *вищої* технічної конструкції, яку покладено в основу реконструктивного плану, розробленого Діпрометом. Ці ухили консервативного порядку, безперечно, час від часу народжуватимуться і тягтимуть справу реконструкції назад і остаточно затримуватимуть темп самої реконструкції. З цими ухилами треба провадити рішучу боротьбу. Успішність цієї боротьби залежить від того, наскільки план реконструкції південної металургії буде відомий широкий робітничий масі. Це диктує конечність найактивнішої популяризації цього плану в першу чергу серед робітників самої металургії.

Південна металургія дедалі швидше переходить до використання нового основного капіталу, що його характерними особливостями є побільшені агрегати, могутні сучасні машини і т. ін. Це потребує прискорення перекваліфікації основних кадрів металургії, з метою успішного опанування новим основним капіталом. Розв'язання цього завдання забезпечує реалізацію нових виробничих програм для металургії Союзу в цілому і в першу чергу — металургії Півдня. Забезпечення цілковитого виконання кількісних і якісних завдань за цими програмами дасть змогу задовільніше розв'язати проблему металопостачання країни — проблему, яка ще протягом кількох років не втратить в тій чи іншій мірі своєї гостроти.

З успіхами металургії органічно зв'язана можливість ширшого розвитку машинобудівництва в Союзі. З'їзд з особливою силою підкреслив тези про те, що, „не зважаючи на високі темпи розвитку, *продукція машинобудівельної промисловості — найвужче місце в народньому господарстві*, обмежуючи тим самим можливості розвитку як самої промисловості, так і всього народнього господарства“ (підкреслено мною, — Я. Т.). Визнано, що треба переглянути план машинобудування „з поглядом рішучого звільнення промисловості і народнього господарства від закордонної залежності і забезпечення основних потреб народнього господарства продукцією машинобудування“. Конкретно, XI з'їзд КП(б)У

визнав, що треба прискорити закінчення реконструкції Краматорського машинобудівельного заводу, Луганського паротяго-будівельного заводу, Горлівського заводу, Ленінської кузні і струментового заводу „Більшовик“ (в Києві), ім. Фрунзе (в Сумах), а також прискорити будівництво верстатобудівельного і паротурбінного заводів у Харкові, а також розвиток казанобудування і масового машинобудування для гірничого господарства. Одночасно з'їзд підкреслив потребу забезпечити максимальний розвиток радянського суднобудування, моторобудування (для потреб сільської електрофікації), тракторобудування (дано директиву „закінчити будівництво Харківського тракторного заводу в терміни, що їх встановив ЦК ВКП“).

Наша залежність від закордонної техніки, як відомо, в найбільшій мірі зв'язана з відсталістю нашої машинобудівельної бази. Проти цієї відсталості партія боролась і попередні роки, тепер ця боротьба вступає в нову фазу — фазу, коли справі *організації і перебудови* машинобудівельної бази віддається першочергова увага. В ухвалених XI з'їздом КП(б)У тезах т. Куйбишева зазначено, що „розв'язання всіх поставлених вище завдань (розвиток енергетичної бази, тракторобудування, автобудування та ін., хемічної промисловости, розвиток виробництв, що обслуговують потреби транспорту, підсилення обороноспроможности країни тощо, — Я. Т.), поряд із завданням технічної реконструкції інших галузей народного господарства і промисловости, можливе лише при умові і на базі форсованого розвитку *машинобудування*, особливо верстатобудування, електротехнічного машинобудування, казано- і турбинобудування, дизелебудування, важкого машинобудування і т. ін.“. Всі ці нові види машинобудування мають місце на Україні. Зростання південної металургії, будівництво Запорізького та Маріупільського металургійних заводів забезпечують можливості найширшого розвитку (на базі південного чорного металю) українського машинобудування. Останнє в нових запроєктованих програмах поширення і будівництва, в основному ухвалених вищими органами, виростає в *новий* могутній машинобудівельний центр Союзу. Цей центр виростає не в порядку конкуренції с машинобудуванням Центру і Ленінградської області, а з метою задоволення дедалі більших потреб України в усіх видах продукції машинобудування. Тим самим форсування розвитку українського машинобудування разом з вугіллям і металем введе справу задоволення дедалі більших потреб у виробках машинобудування в реальне річище. Розвиток українського машинобудування не перешкоджатиме дальшому постачанню для Центру металю з заводів південної металургії. Це основне твердження повинні засвоїти і ті, хто ще його не засвоїв.

Українське машинобудування з часом рішучіше вступає в фазу реконструкції. Сільсько-господарське машинобудування майже виключно переводиться на виробництво складних машин для потреб великого сільського господарства (колгоспів, радгоспів). Дизелебудування перейшло до випуску могутніх агрегатів. Казанобудування починає переходити до казанових конструкцій високого тиску і новіших конструкцій, що працюють найефективніше. Моторобудування підсилює свою серійність і деференціацію потужности, а також переходить на виробництво високих потужностей. Паротяго-вагонобудування притягається до обслуговування транспорту, що реконструюється (введення паротягів підсиленої тяги, важковантажних вагонів і т. ін.). Удосконалюється і поширюється виробництво машин для гірничої промисловости (компресори, зарубні машини, молотки тощо). Спеціалізується і розвивається хемічне машинобудування, в ньому Україні належить дуже помітне місце. Організується ряд виробництв для будівмеханізації, для повітряного транспорту тощо.

Цей далеко неповний перелік технічних завдань, що стоять перед машинобудівельною промисловістю України, наочно доводить, що реалізація завдань з'їзду про максимальне висування машинобудування *на передові позиції* є справа надто складна, що потребує величезної мобілізації уваги всієї країни до потреб машинобудівельної промисловости. Авторитетні директиви з'їзду партії забезпечують успішність цієї мобілізації.

В тезах т. Куйбишева зазначається: „Найважливіший резерв у справі дальшого поступу вперед і прискорення соціалістичного розвитку є максимальне використання *дієвого устаткування* промисловости, що використовується тепер зовсім недостатньо, і заглиблення *нової техніки*“. Цю тезу в першу чергу можна прикласти до машинобудівельної промисловости.

Значну увагу XI з'їзд КП(б)У звернув на питання *хемічної* промисловости України. З'їзд мусить констатувати, що темпи розвитку хемічної промисловости і увага до потреб цієї промисловости недостатні. А проте, „зосередження на Україні близько 95% випалювання коксу, що його покидьки є краща сировина для хемічної промисловости, сполучення в одному районі дешевої соли, крейди та дешевого вугілля, з великим відсотком летючих (Лисичанське родовище), у Донбасі й бурого вугілля на Правобережжі дають можливість *перетворити Україну на один з наймогутніших хемічних районів Союзу*“ (підкреслено мною—Я. Т.). Це нагадування з'їзду набирає величезної ваги, бо цим прямо підкреслюється, що проблема хемізації України ще не оцінена в належній мірі, що недооблічено ресурсів республіки по лінії хемізації. Дискусія між енергетиками і хеміками, дискусія, що дуже часто переходила на рейки схоластики, безперечно пошкодила і справі електрифікації країни і справі її хемізації. XI з'їзд КП(б)У своїм нагадом про неминучість переведу хемізації України на інші рейки—прискоренішого зросту—цим самим підкреслив, що хемізація країни ні в яким разі не проклямає якісь нові позиції партії у генеральному плані реконструкції народного господарства країни, в основу якого покладено, як відомо, директиви Леніна про визначальну і провідну роль електрифікації. Хемізація допомагає електрифікації, а не протистоїть їй. Електрифікація збуджує потенціяльні сили країни, хемізація переводить їх в багатьох випадках в найбільш динамічний і ефективний стан.

Зокрема, на Україні головне місце належить коксо-хемічній промисловості. „Попит металургії на кокус, — зазначається в резолюції XI с'їзду на доповіді про виконання п'ятирічного плану промисловости—чимраз більше зростає, і це вимагає поширити видобуток, економно витратити коксувальне вугілля, припинивши використання його як простого палива, а також широко запроваджувати заходи для підвищення якості кокусу“. З'їзд підкреслює, що „широкі розміри коксування ставлять перед хемією завдання швидко розвинути азотове виробництво й організувати на цій базі азотово-тукове виробництво. Газифікацію міст і організацію газового господарства Донбасу та Наддніпрянщини треба висунути як завдання сьогоднішнього дня“. З'їзд пропонує, зокрема, використати Донсоду і Рубежанський завод для вироблення туків, „використовуючи покидьки й газу, а також комбіновано використовуючи напівфабрикати від перероблювання смолистого лисичанського вугілля“. Про те саме завдання максимального розвитку промисловости мінерального добрива для задоволення потреб сільського господарства, що колективізується високими темпами, зазначається в тезах т. Куйбишева, де підкреслюється потреба форсованого будівництва хемічних комбінатів, заводів добривних туків і калійної індустрії.

XI з'їзд КП(б)У у своєму формулюванні про хемпромисловість України знов підкреслює те величезне значення, що має Донбас як могутній центр коксування і зв'язаного з ним виробництва амоніаку. Хемічна промисловість ув'язується з енергетикою, — це основне твердження наочно демонструється в Донбасі, бо хемічна промисловість органічно ув'язується тут з паливною, металічною та іншими галузями промисловости, визначається у своєму розвитку розвитком останніх і теж впливає своїми темпами розвитку на темпи розвитку цих галузей промисловости. Третій рік п'ятирічки для хемічної промисловости України, як і для хеміндустрії всього Союзу, буде переломним роком: хемічна промисловість буде значно підтягнута в темпах свого виробничого розвитку і темпах нового капітального будівництва. Реконструкція хемічної промисловости вступає у відповідальну фазу: інтенсифікується використання хемпромисловістю покидьків у тих галузях промисловости, що зв'язані з нею (хем. пром.), що дасть змогу підвести міцнішу сировинну базу під хеміндустрію, зробить хеміндустрію рентабельнішою і забезпечить *прискорення* розвитку хеміндустрії, порівнюючи з накресленням п'ятирічного плану. Тукова промисловість України мусить дістати змогу свого максимального розвитку, використовуючи всі внутрішні й імпорتنі сировинні ресурси. Директива XI з'їзду КП(б)У в цій справі говорить: „швидше зростання сільського господарства й перехід його на вищий ступінь вимагає широкого розвитку тукового виробництва“.

* * *

Обмірковуючи проблему дальшого форсування розвитку вугільної та металургійних галузей промисловости, XI з'їзд КП(б)У спинився також на питанні про утворення на Сході СРСР нового вугільно-металургійного центру. В політичній доповіді ЦК КП(б)У ген. секретар т. С. Косіор, спинившись на цьому питанні, підкреслив, що з тезою про потребу утворення цього центру треба „цілком погодитись“. „Ніколи наша українська партійна організація, — зазначає т. Косіор, — не підходила до таких важливих питань з містницького погляду, а завжди вміла підвестися на височинь загально-державних, загально-пролетарських завдань. Я гадаю, що особливо пояснювати, навіщо треба утворювати ще і другий основний вугільно-металургійний центр, не доводиться, бо кожний комуніст, кожний пролетар, кому дорогі інтереси соціалістичного будівництва, хто справді прагне забезпечити перемоги пролетарської революції, розуміє, як треба утворити другий вугільно-металургійний центр на Сході Союзу. Ми від себе повинні всіляко допомагати здійснювати цю постанову партії. Тут, на нашому з'їзді я тільки мушу відзначити, що ці постанови ні трохи не підривають промисловости України. *Ми українську промисловість розвиватимемо далі, але в той же час, щоб зміцнити силу першої в світі країни пролетарської диктатури, ми повинні розв'язати й інші важливі завдання — індустріалізації Сходу ССРР. „Ревнощів“ до цього другого центру в нас не може бути“.*

XI з'їзд (в резолюції про виконання п'ятирічного промислового плану) прийняв формулювання ухвали постанови ЦК КП(б) про розвиток другої вугільно-металургійної бази СРСР на Сході, одночасно визнавши потребу „максимальної та всілякої допомоги з боку України розвиткові цієї бази“.

У спеціальній статті на сторінках „Господарства України“ буде детально висвітлено всю проблему організації нової вугільно-металургійної бази на сході. Тут лише відзначимо кілька основних моментів.

„Базою для розвитку машинобудівельної, електротехнічної, автотракторної промисловости, а також сільсько-господарського машинобудування є чорна і кольорова металургія. Більш того: розвиток чорної і кольорової металургії передумовляє і темпи капітального будівництва і темпи розвитку всіх інших галузей народного господарства (транспорт, комунальне господарство, оборона і т. ін.). От через те виконання пляну реконструкції дієвих заводів чорної і кольорової металургії, форсоване будівництва Магнетогорського, Кузнецького і Запорізького заводів, вчасно розпочате будівництво Нижньотагільського і Бакальського заводів на Уралі, будівництво заводів кольорової металургії на Уралі, в Казакстані й Сибіру — є завдання першочергової ваги і мусить зосередити на собі всю увагу відповідних партійних, радянських, господарських і професійних організації“. Ця теза т. Куйбишева визначає в основному вагу утворення нової металургійної бази на Сході. Треба мати на увазі, що коли орієнтовно об'єм чорної металургії по Союзу мусить на кінець дальшої п'ятирічки досягти величезних розмірів — 35 млн. тон, то орієнтовно це могутнє виробництво можна розподілити так, що на Південь припаде 50%, на Центр — 10%, на Урал-Сибір — 40%. Металургія належить до тих галузей індустрії, де основний капітал визначається значною нерухомістю, а саме утворення його — процес протяжний, тому його треба розгорнути своєчасно. Ринок металовиробів по Союзу треба районувати. Якраз районування забезпечить розквіт зв'язаних з чорним металем (і з кольоровим металем — в другу чергу) галузей промисловости — машинобудування всіх видів, зокрема і особливо. Потенціональні сили Уралу й Сибіру, що до цього часу дрімали, ми повинні розбудити, щоб прискорити економічний і культурний зріст країни в цілому, щоб могутність індустріальної бази Союзу зробити абсолютно непорушною. Чи забезпечений тут нам успіх? — Безумовно. Багатіючі вугляні й рудні ресурси Сибіру й Уралу гарантують цей успіх. Могутня Бакальська рудна база, могутня Кизеловська вугляна база, транспортний зв'язок Урал — Сибір забезпечать успішність роботи майбутнього Великого Уралу. Багатіючий у світі Кузнецький вугільний басейн, що експлуатація його з економічного боку дуже рентабельна, а з технічного значно спрощується через позитивні особливості шарів басейну, забезпечує паливну базу на багато сотень років не тільки для уральської металургії (яка поступово перейде на живлення із своїх, уральських баз), а й для могутньої сибірської металургії. З практичним розвитком східної вугільно-металургійної бази перед усією економікою Сходу утворюється могутній стимул до використання всіх природних його (Сходу) багатств. Саме із будівництвом цієї бази зв'язується будівництво нових могутніх комбінатів і на Уралі і в Сибіру — комбінатів, в яких сучасна хемія найде собі широченне поле впливу, де енергетика буде таким же організаційним началом, яким, приблизно, електроенергія Дніпрянської гідро-електроцентралі буде для могутнього Дніпрянського промислового комбінату, для сільського господарства Придніпрянщини.

Партійна організація України своєю резолюцією на дане питання підкреслила, що вона бере під увагу величезне значення негайного форсування будівництва другої вугільно-металургійної бази Союзу. Ця постанова XI з'їзду КП(б)У зобов'язує до того, щоб остаточно ліквідувати ті рештки міжрайонових відомчих конкурентних суперечок, що були внісені в наші відомства ще за дореволюційного часу, коли капіталістичні підприємства Півдня свідомо гальмували розвиток конкурентних районів Сходу і Півночі. Наше господарство — плянове господарство — не має жодних підстав продовжувати цю давню боротьбу рай-

онів. Більше того: саме вугільно-металургійна база на Україні, що має великий технічний і організаційно-господарський досвід, мусить *активно* допомогти Уралу й Сибіру в *першу* чергу. Постанова XI з'їзду КП(б)У до цього *практично* зобов'язує.

* * *

XI з'їзд КП(б)У висунув ряд найважливіших економічних проблем, що мають характер комплексних проблем. В наших пляново-регулятивних органах проблеми цього типу, як відомо, почали ставитись на обміркування у зв'язку з початковими роботами щодо розробки генерального пляну. Такі проблеми, як проблеми економічного районування, новий плян електрифікації, проблема раціоналізації нашого паливного балансу, проблема генеральної реконструкції нашого залізничного транспорту, проблеми теплофікації та газифікації й інш. дістали вже тепер таку актуальність, що те чи інше конкретне накреслення розв'язання, цих проблем уже органічно потрібне тепер, у зв'язку з переглядом на ходу п'ятирічного пляну народньо-господарського будівництва. Спроба винести розв'язання цих проблем *обов'язково* за межі поточної п'ятирічки спричинила б чималі ускладнення, така спроба *обов'язково* повинна провалитись. Цілком правий т. Кржижанівський, зазначаючи *): „...модернізуючи і уточнюючи енергетичну вісь нашого генпляну за віхами пляну Гоелро, використовуючи всю серію синтетичних робіт з питань нашої загальної економіки, узагальнюючи ці синтетичні роботи основними концепціями марксистської аналізи економіки перехідного часу, маючи на увазі живий приклад найбільших індустріальних країн і пере-віряючи загальні розрахунки виробництва й споживання життєвими стандартними нормами, — от якими напрямками ми повинні йти в нашій побудові генпляну“.

Економіка України висунула ряд комплексних проблем, зв'язаних з економічним районуванням. Ці проблеми в п'ятиріччі України лише *поставлено*. Але не дано конкретних накреслень розв'язання цих проблем, коли не брати на увагу настановлень суто організаційного типу. А проте, українська п'ятирічка цілком правильно відзначила, що зовсім неможливо плянувати розвиток ні окремих галузей народного господарства, ні окремих галузей промисловости в окремих економічних районах України, бо ці галузі стоять між собою у точно визначеному ланковому зв'язку.

Уже тепер господарська дійсність примусила нас *підійти* до розв'язання комплексної проблеми Донбасу. Досить пригадати, що з могутнім розвитком вугільної промисловости і південної металургії доводиться генерально переглядати проблему внутрішнього (в Донбасі) і зовнішнього залізничного транспорту. Електрифікація й хемізація Донбасу органічно між собою зв'язані. З ними ж зв'язані шляхи розвитку довецького машинобудування. Плянування водопостачання, електропостачання та ін. приводить до *практичної* потреби уже тепер розглядати Донбас, як єдине ціле. Тим самим напрямом постає konieczність здійснення будівництва нових міст Донбасу, теплофікованих, газифікованих, електрифікованих, що поєднується з сільським господарством на базі індустріалізації останнього і т. ін. XI з'їзд КП(б)У через те вважав, що треба дати таку директиву: „Звертаючи увагу на відсутність загально-плянної погоджености в розвитку і в проведенні реконструкції окремих галузей господарства в Донбасі — вугільне господарство, під'їзні шляхи, електростанції, водопостачання тощо, доручити

*) „Плановое хозяйство“, № 3, 1930 г. „К дискуссии о генплане“.

Центральному Комітету поставити питання про забезпечення опрацювання єдиного плану розвитку Донбасу, як єдиного господарчого комплексу“.

Ця директива з'їзду зобов'язує наші пляново-регулятивні органи не тільки прискорити й посилити свою дослідницьку та пляново-регулятивну роботу щодо розв'язання даної проблеми, а *вже тепер* почати *практично* налаштовувати роботу над максимальним поєднанням між собою окремих оперативних органів Донбасу. Треба рішуче покласти край тим решткам сепаратизму, що є і зараз в Донбасі, що тягнуться від перших років непу і по суті заходять своїм корінням в дореволюційний період. Донбас повинен дістати свій розвиток як могутній народньо-господарський комбінат, що використовує в максимальній мірі всі природні ресурси, із взаємною обслугою всіх ланок цього комбінату. Проблема Донбасу, як „єдиного господарчого комплексу“ — найскладніша проблема, до якої треба підійти *вже тепер*, і не тільки у зв'язку з розробкою генплану, а і в зв'язку з тою практичною роботою щодо генеральної реконструкції промисловості Донбасу і соціально-технічної реконструкції сільського господарства, що ми *тепер* проводимо. Адже не випадково уже на *другому* році п'ятиріччя ми повинні були підійти вже близько до такої проблеми, як проблема соціалістичного міста, як проблема агроіндустріального комбінату, як проблема будівництва могутньої мережі машинотракторних станцій і т. ін. П'ятирічний план народньо-господарського будівництва реалізується темпами, що перевищують темпи навіть оптимального варіанту — це спричинило могутній рух колективізації (на базі індустріального розвитку країни) і наблизило терміни розгляду таких проблем, які або зовсім майже не намічались п'ятирічкою, або одсувались розв'язанням за межі п'ятирічки.

Другою комплексною проблемою, на якій спинився XI з'їзд КП(б)У, була проблема Правобережжя. З'їзд констатував, що „*проблему промислового розвитку Правобережжя України ще не розв'язано в перші два роки п'ятирічки, і встановлення соціально-економічної рівноваги по окремих районах України залишається й надалі одним з найактуальніших завдань соціалістичного будівництва республіки в цілому*“ (підкреслено мною, — Я. Т.). Які ж звідси випливають завдання? Відповідь дано в директиві з'їзду: „З'їзд вважає за потрібне форсування переважно в районах Правобережжя, зокрема в найбільших його центрах — Києві й Одесі — дальше розгортання індустрії, особливо виробництв, що потребують багато робочої сили, зокрема середнього та точного машинобудівництва, використовуючи повніше місцеві виробничі та природні ресурси“. Одночасно з'їзд „доручає ЦК зосередити максимум уваги партійних, господарських і радянських органів на рішучому поширенні і зміцненні бази технічних культур у районах Правобережжя“.

Ця директивна постанова XI З'їзду набирає величезної ваги для Правобережжя. Вона зобов'язує активізувати роботу щодо використання місцевих виробничих і природних ресурсів. Природні умови дають змогу широко розвинути тут інтенсивні культури (в першу чергу буряки), свідничі культури, а з цим зв'язана можливість форсування зросту легкої індустрії району і зросту індустріалізації сільського господарства. Широкий колгоспний рух, що втяг в орбіту свого впливу і Правобережжя, забезпечує *вже тепер* можливість організованішого розвитку певних техкультур. У зв'язку з будівництвом мережі машиново-тракторних станцій висувається можливість ув'язати розвиток технічних культур на Правобережжі з будівництвом по лінії індустріалізації сільського госпо-

дарства, що визначає зріст Правобережжя як цільного економічного комплексу. Це забезпечить якнайшвидше пережити так зване аграрне перенаселення в районах Правобережжя.

* * *

Проблему Правобережжя можливо і треба ув'язати в її розв'язанні з розв'язанням завдання рішучого поширення сировинної бази промисловості (легкої індустрії), щоб дістати змогу посилити виробництво речей споживання. Вузьке місце для легкої індустрії—це не величина наявного основного капіталу, а стан сировинної бази, що обслуговує легку індустрію. „Зріст потреб широких робітничих і селянських мас і завдання систематичного підвищення матеріального й культурного рівня їхнього життя, з одного боку, обмеженість сільсько-господарської сировинної бази, що зменшує можливості розвитку галузей легкої індустрії, з другого боку, вимагають, щоб протягом дальших трьох років забезпечити в основному звільнення промисловості в галузі переробки сільсько-господарської сировини від залежності од закордонного ринку і доведення сировинної бази промисловості СРСР до того рівня, що забезпечить цілковите виконання п'ятирічного плану і максимальне обтяження теперішнього устаткування відповідних галузей легкої індустрії“ (тези т. Куйбишева до XVI З'їзду. Підкреслено мною—Я. Т.). XI з'їзд КП(б)У підкреслив, що „основний ліміт промисловості групи Б“—сировинні ресурси сіл.-госп. походження—в перші два роки п'ятирічки не розв'язано задовільно, що практично призвело до невикористання в низці підприємств їхнього основного капіталу та до обмеження наявних виробничих можливостей, і в наслідок цього—до недостатнього обслуговування потреб споживання й культурно-побутових умов широких робітничих та селянських мас“. Отже, перед нами повстає завдання переглянути план розвитку сільсько-господарської сировинної бази, а також завдання розробити план заходів, що мусять забезпечити проведення нового плану в життя. Частково ця робота здійснювалась уже 1928—29 року і 1929—30 р. Досить пригадати директиви ЦК ВКП(б), що мають історичне значення, в справі поширення плану бавовництва, льонництва, бурякосіяння, в справі розробки нових культур для текстильної промисловості (кендир, рамі, кенаф тощо) і т. ін. Уже весняна засівна кампанія 1930 р. проходила—і дуже успішно—під знаком нових, далеко ширших завдань, ніж накреслення затвердженого плану на другий рік п'ятирічки. Уже 1930 р. введено в роботу цілий ряд нових бавовняних районів, поширились засіви сої та інших культур. В порядку корінного перегляду всього попереднього п'ятирічного плану розвитку сільського господарства, згідно з тими можливостями, що висуваються процесом масової і посліпної колективізації, треба тепер уточнити і завдання по лінії розвитку технічних культур. XI з'їзд КП(б)У доручив ЦК „приділити виключну увагу зміцненню та поширенню сільсько-господарської (бавовна, кенаф, соя, кавчукодайні, льон, коноплі) і мінеральної сировинної бази“.

Форсований, проти накреслень попередньої сільсько-господарської п'ятирічки, розвиток технічних культур дає змогу підійти й до планів легкої індустрії, щоб їх переглянути в бік поширення. Легка індустрія вступає в нову фазу розвитку, коли на справу прискореного розвитку її партія віддає посилену увагу. Вузьким місцем для легкої індустрії є тепер сировинна база. Їй—першочергова увага.

Треба, у зв'язку з більшою можливістю прискореного розвитку легкої індустрії, підкреслити такі твердження: 1) основний капітал легкої індустрії тепер ще не обтяжений в такій мірі і на довантаження його

треба спрямувати перші зусилля; з цим зв'язана конечна потреба обережного підходу до питання про перегляд установлених попередньою п'ятирічкою плянів нового капітального будівництва по всіх галузях легкої індустрії; 2) технічна реконструкція наявного основного капіталу легкої індустрії не розгорнулась до того часу належним темпом, тоді як із здійсненням цієї реконструкції (часто і не корінного типу) можливе чимале поширення виробничої потужности легкої індустрії.

III.

Підводячи підсумки колгоспного руху за період між X і XI з'їздами КП(б)У, XI з'їзд визначив, що цей період „був періодом вирішального успіху колгоспного руху на Україні“. Основними показниками успішности колгоспного руху є такі дані: на кінець червня 1930 р. колективізовано 36% усіх селянських господарств (на 1-X—1928 р. колективізованих господарств було всього 5%) при усуспільненні 47% усієї сільсько-господарської площі України. Степ—основний зерновий район України і один з найбільших зернових районів Союзу—дав ще вищі показники колективізації: там колективізовано 47,2% господарств з охопленням 60% усієї земельної площі Степу. Україна іде шляхом колективізації відповідно до тих темпів, що визначив ЦК ВКП(б) в його постанові від 6 січня 1930 р., і відповідно до директивної постанови листопадового (1929 р.) пленуму ЦК ВКП(б), де зазначено: „Україна за своїх обставин (високий розмірно рівень сільського господарства, зокрема щодо товаровости, наявности великих кадрів с.-г. робітників і наймитства) має всі дані в Степу і на Правобережжі до того, щоб в переведенні індивідуального сільського господарства на колективістичні рейки йти посиленішим темпом, спереду інших республік. Україна мусить найближчим часом дати зразки організації великого усуспільненого господарства не тільки на території окремих районів, а навіть суцільних масивів, що охоплюють цілі округи, маючи на увазі ближчими роками суцільно колективізувати увесь степовий район України“.

XI з'їзд КП(б)У детально спинився на характеристиці всіх припущених у керуванні розвитком колгоспного руху помилок. З'їзд конкретизував характер помилок, припущених в окремих районах різного економічного типу. Зокрема, виключно уважно з'їзд спинився на проблемі колективізації Степу, на шляхах її розв'язання. Ця конкретизація мала велике практичне значення, бо вона дала змогу підійти до уточнення найближчих завдань партії в галузі колективізації.

У справі керування розвитком колгоспного руху, на підставі минулої практики, виходячи з усієї сукупности політично-економічних завдань, що ставляться на розв'язання найближчими роками, висувається безперечна можливість не тільки закріпити досягнутий успіх у справі колективізації, а й розгорнути роботу над поширенням руху. З'їзд дав парторганізаціям директиву „розгорнути велику масову роботу в дальшій колективізації бідняцько-середняцьких індивідуальних господарств, виходячи з особливостей економічного розвитку окремих районів України (Степ, Правобережжя, Лівобережжя, Полісся)“.

Максимальне урахування особливостей економічного розвитку окремих районів України мусить сприяти тому, щоб найкраще визначити ті конкретні засоби, які треба розгорнути в окремих районах для максимального впливу щодо переходу сільського господарства на соціалістичні рейки. Якщо перед Степом України уже протягом найближчих 1½—2 років відкривається можливість перейти цілком на поспільну колективізацію, бо до цього темпу переходу Степ підготовлений усіма соціально-економічними особливостями, то цієї можливості ще немає

перед іншими районами України, де процес переходу на поспільну колективізацію затягнеться трохи довше. В цих районах України перед нами висувається на найближчий час потреба активізації роботи щодо розвитку кооперативної організації бідняцького й середняцького селянства, масового поширення товариств спільного обробітку землі, закріплення організованих колгоспів, розгортання мережі МТС, поширення радгоспів і т. ін. Правильне здійснення лінії партії в справі посиленого наступу на куркуля в цих районах—основний сприяючий чинник до успішного здійснення всіх цих заходів, *на базі яких партія і в цих районах невпинно стимулюватиме дальший зріст колоосного сектору.*

Колгоспна проблема, таким чином, розв'язується не на підставі лише закріплення досягнутих успіхів і не на підставі самопливу (на цей шлях партію даремно намагаються збити і правоухильники і троцькісти), а *на підставі дальшого поширення колоосного сектору.* Все настановлення партії в галузі взаємин колгоспів з одноособовцями (з'їзд попереджує партійні організації від будь-якого ігнорування одноособового господарства, що в багатьох районах країни існуватиме ще досить довго".—З тез. т. Яковлева) виходить саме з цього завдання *дальшого поширення колгоспного сектору на основі добровільності.*

„Партія добила великого перелому в справі колективізації, неухильно здійснюючи політику індустріалізації країни, утворюючи тим самим умови для розвитку виробничих форм єднання з селянством і зміцнюючи спілку робітничої класи і селянської бідноти з середняком. Тільки таким шляхом партія могла утворити потрібні умови для колгоспного будівництва. Тільки таким шляхом партія доб'ється не тільки закріплення досягнутих успіхів, а й *довершить справу колективізації, заклавши тим самим підвалини соціалістичного суспільства*“ (з тез. т. Я. Яковлева).

* * *

Партія твердо здійснює ленінське гасло переведення сільського господарства *на нову енергетичну базу* через соціально-технічну реконструкцію цього господарства. Тракторизація сільського господарства, що успішно здійснюється,—та генеральна лінія партії, що її покладено в основу всієї велетенської роботи над утворенням нової енергетичної бази сільського господарства. Незаперечна стала теза про те, що без трактора неможлива рішуча реконструкція технічної бази сільсько-господарського виробництва, що трактор є могутнє знаряддя, яке стимулює зміни *соціальної форми сільського господарства.*

Непотрібно спинятись більш-менш детально на всіх етапах боротьби за трактор в СРСР. Підкреслимо лише, що професорам Макаровим, Кондратьєвим і К⁰, які захищали, в порядку виступів проти трактора, економічні та політичні позиції куркульських шарів села, партія і радвлада протиставили виразне ленінське формулювання революційно-нізаційного впливу трактора в радянському господарстві на соціальне і технічне обличчя села, впливу, що підносить на невидано високий рівень економічний і культурний стан наймитсько-бідняцьких і середняцьких мас села.

XV партз'їзд, що з особливою силою висунув гасло—„вперед, до колгоспного будівництва“, одночасно підкреслив знову, що шлях прискореного піднесення села, шлях боротьби з консерватизмом дрібного індивідуального господарства органічно зв'язаний з переведенням сільського господарства на рейки останньої техніки. А це переведення зумовлюється механізацією та електрифікацією сільського господарства при одночасному усупільненні всіх наявних на селі засобів виробництва і утворенні живої рухової сили.

Чи перед нами стоїть потреба здійснити гасло „догнати і випереди“ передові капіталістичні країни і в справі тракторизації? На це питання партія відповідає позитивно і розгортає практично, як відомо, широку програму тракторизації країни. Ця робота повинна неодмінно пройти кілька етапів, серед яких перший етап—це етап відносно повільного заглиблення тракторної енергії в сільське господарство через не-підготовленість власної бази тракторомашинобудування, етап, коли тракторизація провадиться в значній мірі на базі імпортного трактора (і причіпного до нього тракторного реманенту), етап, коли доводиться—і дуже наочними методами—доказувати широким масам селянства економічну вигідність застосування в сільському господарстві тракторної сили для багатьох операцій. За цим етапом іде дальший етап, коли виявляється вся позитивна роль трактора в радгоспах, старих колгоспах, в роботі машиновотракторних станцій та колон і коли починається процес масової тяги селянства в колгоспи. Цей етап характерний тим, що він є етап періоду „величезного перелому в розвитку сільського господарства“ (з тез т. Я. Яковлева до XVI з'їзду партії). Тракторизація на цьому етапі її розвитку прискорює свій темп, охоплюючи все нові сільсько-господарські райони, посуваючись у глибину виробничих процесів сільського господарства. Реалізація програми тракторизації на цьому етапі, продовжуючи ще в основному базуватись на залежності від закордонного тракторобудування, починає все таки і в значній своїй частині визначатись власним тракторним виробництвом і виробництвом тракторного причіпного машинового реманенту. Цей другий етап у розвитку тракторизації в СРСР тепер підходить до кінця, а через 1—2 роки і зовсім буде перейдений. Країна вступить в третій етап тракторизації сільського господарства на базі власного могутнього тракторобудування, здатного задовольнити виробничі потреби усуспільненого сектору сільського господарства, що бурхливим темпом розвивається. Зайво підкреслювати той очевидний факт, що тракторизація країни не може і не повинна проходити без планового, організаційно-господарчого впливу з боку держави. Успіх колективізації зв'язаний з силою цього впливу, що входить як важливий чинник до складу політичних, організаційних і господарських заходів, що є в розпорядженні держави. В тезах т. Я. Яковлева підкреслюється, що „партія удалось досягти цього перелому (мова йде про перелом у колгоспному рухові за останні 2½ роки—Я. Т.) в розвитку сільського господарства СРСР лише в наслідок: а) хуткого темпу розвитку індустрії, що є ключ реконструкції сільського господарства на колективних основах; б) масового розгортання кооперування, організації машиново-тракторних станцій і розвитку радгоспів; в) наступу на капіталістичні елементи села (куркульство) на базі спілки з середняком, що є основа колгоспного будівництва в даний момент; г) розгрому контрреволюційного троцькізму і правого ухилу“.

Плянний вплив держави в справі тракторизації на переломі від другого до третього етапу тракторизації мусить ще більше зрости. Розгортання мережі машиново-тракторних станцій та колон, плянове заглиблення тракторної енергії в колгоспну систему, посилення в плановому порядку міри механізації радгоспів—це шляхи дедалі організованішого державного впливу на все ширший процес тракторизації.*)

Партія, визначаючи політику в справі тракторизації, формулює кількісні і якісні завдання тракторизаційної програми. СРСР хоч тепер ще й стоїть позаду кількох капіталістичних країн, де анархічно здій-

*) Україні в деяких елементах цієї роботи належить піонерська роль.

снюється механізація сільського господарства, але *протягом найближчих років висувається на передову позицію*. Форсоване будівництво могутніх тракторобудівельних заводів забезпечує реально це висування СРСР по лінії механізації сільського господарства.

В радянських умовах маємо можливість значно вигіднішого використання трактора, ніж в умовах капіталістичного господарства. Усупільнені земельні масиви колгоспів та радгоспів дають змогу поставити використання тракторів на вищий рівень. Саме на це робить ставку наша тракторизаційна політика в галузі якісних проблем.

Робота над кількісним поширенням тракторного парку щодо обслуговування сільського господарства органічно ув'язується у нас з роботою форсованого переходу на найдосконаліші с.-г. машини (минаючи кілька проміжних ступенів, через які проходило капіталістичне сільське господарство, що механізується), виробництво яких ставиться уже тепер на наших заводах сільсько-господарського машинобудування у досить значних розмірах (тракторні молотарки, великі рядові сівалки на тракторній тязі, комбайни та ін.). Лише плянова радянська система, що забезпечує успіх широкого колгоспного руху і могутнього радгоспного будівництва, дає змогу йти таким шляхом розв'язання кількісних і якісних завдань у справі механізації сільського господарства. Характерно, що навіть найпередовіша щодо тракторизації капіталістична країна — ПАСШ уже тепер відстає в ефективності використання тракторів від СРСР.

XI з'їзд КП(б)У дав конкретну директиву в питанні про темп найближчої роботи в галузі тракторизації. З'їзд зазначив: „ЦК КП(б)У повинен повести роботу в такому напрямі, щоб протягом наступних двох років закінчити в основному тракторизацію Степу і довести механізацію Правобережжя й Лівобережжя України до 50—60% (підкреслено мною — Я. Т.). Ця директива накладає на парторганізації України надто відповідальне завдання, що його неодмінно треба реалізувати.

З виконанням цієї директиви зв'язано чимало завдань, що мають організаційне значення в справі соціально-технічної реконструкції сільського господарства України. Сюди стосується встановлення щільнішого зв'язку між галузями промисловости, що базуються на сільсько-господарській сировині, і відповідними галузями сільського господарства. В частині найважливішої на Україні технічної культури — буряків — XI з'їзд визнав за потрібне підкреслити: „З'їзд вважає за цілком недостатню участь цукрової промисловости в колективізації селянських господарств у районах цукрових заводів“. „Цукрова промисловість, — зазначається в резолюції з'їзду на доповідь т. Н. Демченка, — повинна взяти найактивнішу участь у розвитку колгоспів, у посиленому довозі тракторів до цих районів (організація МТС), у цілковитій механізації наближчими роками радгоспів і в найактивнішій допомозі від них колективізованому селянству (організація радгоспно-колгоспкомбінатів тощо)“ (підкреслено мною. — Я. Т.).

* * *

Найефективніший розвиток продукційних сил в галузі сільського господарства можливий при умові здійснення правильного районування сільського господарства. Капіталістичне сільське господарство іде до такого районування через експропріацію великим капіталом дрібного селянського господарства, утворюючи тим самим примусовий процес викидання на ринок праці все нових резервних армій безробітних. Радянська економічна система дає змогу здійснювати найраціональніше районування сільського господарства на базі колективізації розпореше-

них селянських господарств і переведення їх на рейки розвитку найвищої для даного району сільсько-господарської культури.

В цьому напрямі виробничій контракції належить організаційна роль поряд з тим величезним впливом, що має масове розгортання кооперування, починаючи з його найнижчих форм.

XI з'їзд КП(б)У конкретно підкреслив: „... з'їзд пропонує забезпечити підчас районування розвиток районів інтенсивного землеробства на базі технічних культур — буряків, кукурудзи, конопель й закорінення нових культур — сої, бавовни тощо. З'їзд пропонує поділити підчас районування особливу увагу районам посушливого Степу, визначивши окремо характер і напрям розвитку сільсько-господарського виробництва двох потужних енергетичних центрів Степу — Донбасу й Дніпрелльстану, а також посилити й підвищити інтенсифікацію сільського господарства в аграрно-перезалюднених районах Правобережжя, та звернути особливу увагу на розвиток скотарства й городництва в промислових округах“ (підкреслено мною. — Я. Т.).

Реалізація цієї директиви з'їзду передбачає розвиток великої дослідницької роботи, що забезпечила б найправильніше розв'язання проблеми районування сільського господарства, що соціально-технічно реконструюється. Це районування, звичайно, не може здійснюватись без зв'язку з потребами всього народного господарства, що стоїть на шляху розгорнутої соціалістичної реконструкції. Цей висновок підкреслив XI з'їзд. Якщо районування сільського господарства в умовах капіталістичної системи проводиться з метою найуспішнішої конкурентної боротьби за ринки певних с.-г. продуктів, з метою прискорити зріст централізації великого капіталу в сільському господарстві, то в умовах радянської економічної міцї ці чинники місця не мають, і ми можемо керувати здійсненням районування сільського господарства не на основі протиставлення села і міста, а, навпаки, саме на основі встановлення міцного виробничого єднання між соціалістичною промисловістю і сільським господарством, що районізується і переходить на колгоспно-радгоспні рейки. Вся сума заходів, що є в розпорядженні радянської влади і яка впливає на процес соціально-технічної реконструкції сільського господарства, може й повинна спрямовуватись на допомогу успішному здійсненню економічно-раціонального районування сільського господарства.

Завдання районування сільського господарства України ставиться, як видно з наведеного формулювання, як завдання чергового порядку. Цим самим кладеться край спробам перенести справу районування сільського господарства за межі п'ятирічки, ставлячи тепер лише аналітичне дослідження проблеми районування у зв'язку з загальною розробкою генерального плану по республіці. Непотрібно, звичайно, підкреслювати, що останні етапи районування сільського господарства України вийдуть за межі поточної п'ятирічки, що проблема районування сільського господарства органічно зв'язана з генпланом. А проте, треба досить чітко усвідомити той факт, що бурхливе зростання колективізації, поперше, прискорило термін районування сільського господарства, подруге, закріплення окремих етапів у процесі колективізації в найбільшій мірі визначається успішністю проведення районування сільського господарства, що гарантує найвищу економічну ефективність сільського господарства. Генплан по Україні повинен мати передумовою певний план районування сільського господарства на Україні, а самий перегляд сільсько-господарської п'ятирічки України (директиву про перегляд дав XI з'їзд КП(б)У) мусить супроводитись уже тепер уточненням економічного розвитку окремих сільсько-господарських районів України.

Проблема Донбасу, як єдиного господарського комбінату, проблема утворення цільного господарського комбінату на енергії Дніпрянської гідроелектроцентралі; проблема Степу — району зернового в основному, що має свої рідні ґрунтові й кліматичні умови та характерні особливості соціальної диференціації; проблема Лісостепу з провідною ролю кількох технічних культур і специфічною особливістю в формі аграрного перезалюднення; проблема Правобережжя (про неї сказано вище), як частина проблеми Лісостепу — всі ці проблеми в тій чи іншій мірі повинні дістати *практично* своє розв'язання уже найближчими роками. Це й треба в повній мірі взяти під увагу для початого тепер генерального перегляду української сільсько-господарської п'ятирічки.

* * *

Районування сільського господарства, що соціально-технічно реконструюється, *прискорить* розв'язання найважливіших проблем — зернової, скотарської і сировинних культур. Політика партії в галузі колективізації і радгоспного будівництва привела вже до значних успіхів по лінії розв'язання першої з цих проблем. В тезах т. Я. Яковлева підкреслюється: „ход розгортання весняної сівби 1930 р. виявляє, що на основі колективізації і поширення радгоспів партії вдається *добитись* розв'язання надто трудної зернової проблеми“. Це має величезне значення, бо „розв'язання зернової проблеми теж не тільки полегшує дальший розвиток технічних культур і тваринництва, але й розв'язує питання про можливість шляхом розвитку колективного й державного господарства вивести інші галузі сільського господарства із труднощів, непереможних для малопродукційного дрібного і найдрібнішого господарства“.

Тут немає потреби спинятись детально на тому, до яких успіхів в справі розв'язання зернової проблеми партія, керуючи колгоспним рухом, прийшла на Україні. Досить відзначити, що засівна площа України 1930 р. досягла рекордних розмірів — 27 млн. га проти 22,7 млн. га 1913 р. і 24,1 млн. га 1928 р.

Найвужче місце в галузі сільського господарства — це тепер *тваринництво*. Через недорід останніх років, а переважно через шкідництво з боку куркульства, що протидіє розвитку колгоспного руху, загальний розмір стада помітно скоротився, зокрема в частині великої рогатої худоби. Але одночасно треба відзначити і причини органічного порядку: розпорошене дрібне селянське господарство, що не має змоги розвинути в належній мірі кормової бази, не має змоги поставити справу відгодівлі худоби на рейки економічно-ефективного скотарського господарства, неминуче відстає в темпі розвитку скотарства від темпу зростання потреб країни, що індустріялізується, в продукції скотарства. Форсована індустріялізація країни викликає зріст нових індустріальних центрів і значне поширення старих індустріальних районів. Загальний рівень харчування, особливо та частина його, що припадає на білкові продукти, визначає рівень продукційності праці, що мусить підвищуватись далі. Скотарську галузь треба підтягти в темпах її зросту, щоб ліквідувати ту напругу на ринках її продукції, що тепер особливо гостро відчувається.

„Подолати кризу тваринництва, приховану в малій продукційності дрібного й надрібнішого селянського господарства, можна тими самими засобами, що ними партія розв'язує зернову проблему, шляхами колективізації й будівництва радгоспів, стимулюючи водночас підвищення розвитку скотарства в індивідуальнім господарстві бідняка й середняка“ (з резолюції XI з'їзду КП(б)У на доповідь т. Демченка). Потенціальні

виробничі сили колгоспного сектору, що виявили себе уже на даному етапі колгоспного руху по лінії хліборобства, повинні активізуватись і по лінії скотарства. Розвиток скотарських галузей в колгоспах треба забезпечити як цілевим напрямом частини сільсько-господарських кредитів, так і максимально можливою мобілізацією внутрішніх ресурсів колгоспів. Поширення молочарських, свинарських радгоспів — найактуальніше завдання дня.

Постановою ЦК ВКП(б) від 20-XII-1929 р. конкретно накреслено шляхи боротьби за відновлення і форсований розвиток тваринництва. На основі цієї політичної директиви уже 1929-30 р. розгорнуто відповідну роботу. Отже темп цієї роботи явно недостатній і його треба прискорити.

XI з'їзд КП(б)У вважав, що треба звернути „увагу всіх партійних організацій на конечну потребу форсувати заходи, скеровані на розвиток тваринництва, особливо його скоростиглої частини“. З'їзд дав конкретну директиву: „вже 1930-31 р. лінією радгоспів на території України має бути забезпечено товарний вихід свиней на 140—150 тис. і організацію молочарських ферм на 180—200 тис. голів“.*)

Ми маємо розв'язати кілька завдань, зв'язаних із галуззю тваринництва. В першу чергу увага кормовій базі. Не доводиться заперечувати, що мобілізація уваги на справу утворення кормової бази покищо не проведено в належній мірі. У нас спостерігається явно консерватизм у цій справі. Якщо у нас, на Україні, обмежені можливості щодо введення в обробіток нових земель (хоча тут наші можливості применшені), то уже в усякім разі немає перешкод до того, щоб помітно підвищити урожайність полів та лук кращою організацією обробітку, збирання, підсиленням хемізації т. ін., немає перешкод до того, щоб всіма способами форсувати масовий розвиток силосування, немає перешкод до того, щоб поширити засіви кормових культур тощо. Цей консерватизм треба якнайшвидче ліквідувати. Далі, — увага справі будівництва агроіндустріальних комбінатів. Робота в цьому напрямку у нас розпочалась і, що цілком природно, з цілим рядом оглядок. Лихо не в цих оглядках, а в тім що є недолік значення цих комбінатів у справі стимулювання розвитку тваринництва поряд із загальним значінням цих комбінатів у справі соціалістичної реконструкції сільського господарства. І тут, безперечно, відбивається інерція минулого, вплив того періоду, коли вважалось, що тваринницька галузь може розвиватись інтенсивно... на базі індивідуального селянського господарства і уваги цього господарства до „своєї“ корови, до „своєї“ свині. Цю інерцію треба перемогти, інакше у нас затримається не тільки процес зростання стада, але й процес розвитку застосування раціональних форм зрощування цього стада. Третє—увага справі переробки продукції тваринництва. Колгоспно-радгоспний сектор, безумовно, підсилюватиме невпинно товаровість тваринницької галузі, що викликає потребу, щоб не загальмувати зросту цієї товаровості, своєчасно розвинути мережу підприємств для раціональної переробки тваринницької продукції. Всі ці моменти треба брати під увагу, проектуючи нову сільсько-господарчу п'ятирічку.

* * *

XI с'їзд КП(б)У підкреслив, що „за найважливішу умову усталення й розвитку колгоспного руху з'їзд вважає зміцнення колгоспно—кооперативної системи“, Характеризуючи ті етапи, що через них колись

*) Директиви в масштабі Союзу дано в ухвалених тезах тов. Я. Яковлева.

проходила кооперативна система, XI з'їзд констатував, що „перехід кооперативної системи від інтегралу до спеціальної кооперації цілком себе виправдав і цілком відповідає завданням дальшої перебудови дрібних індивідуальних господарств з низькою товарністю на великі колективні господарства з розвиненими спеціальними галузями і високою товарністю“. Тимчасом, сучасна організаційна форма сільсько-господарської кооперації не забезпечує достатньої гнучкості і ефективності роботи кооперативної системи. „Теперішній стан кооперативної організації і кооперативного апарату, що відірвались від обслуговування маси одноособовців, в той же час ні в якій мірі не пристосувались до справи організаційного і виробничого керування колгоспами — неприпустимий“ (з тез тов. Я. Яковлева). Висувається потреба невідкладного корінного перегляду всієї організаційної структури колгоспно-кооперативної системи. Напрямок цієї реорганізації уточнюється в тезах т. Яковлева. XI з'їзд КП(б)У дає таку директиву: „*Колгоспно-кооперативну систему треба будувати за принципом спеціалізації з тим, щоб усі спеціальні спілки спирались виключно на власну периферію по районах найбільшого розвитку відповідної галузі господарства*“. З'їзд попереджає при цьому: „Зважаючи, що спеціалізація колгоспів зв'язана з ламанням виробничого ладу господарств і потребує певних капітальних вкладень, потрібний надзвичайно обережний і поступовий підхід до запровадження цих заходів і здійснення їх на основі зваження всіх виробничих і фінансових можливостей“.

У справі реалізації директиви про перебудову колгоспно-кооперативної системи, партії доведеться перемогти ряд опорів, що випливають із помилкових міркувань про мету цієї перебудови. Перш за все доведеться перемогти опір тих, що ладні трактувати реорганізацію як протиставлення колгоспної системи кооперативній. *Ні про яке протиставлення, звісно, нема чого казати. Ще на листопадовому пленумі 1929 р. ЦК ВКП(б) т. Молотов підкреслив: „Надто безглузді ті погляди, що можна протиставляти колгоспи кооперації. Це один з найяскравіших виявів нерозуміння лєнінського кооперативного пляну. Треба ж, нарешті, усвідомити собі, що саме через колгоспний рух кооперація веде селянську масу до соціалізму, до великого усупільненого господарства на основі вищої техніки і електрифікації*“. І далі: „На наших очах відбувається таке переростання кооперативних організацій у вищий тип, у колгоспну систему . . . Постацальницько-збутова і кредитова кооперація та низові кооперативи виробничого типу, спираючись на досвід піонерів колгоспного руху перших років Жовтневої революції, підготували ґрунт для переростання попередньої кооперації в кооперацію колгоспну, тобто підготували ґрунт для колгоспного руху дійсно мільйонних мас селянства. „А це й є здійснення Лєнінського кооперативного пляну“ (підкреслив я Я. Т.). Доведеться перемогти опір і тих, хто намагається запевняти, що пропонувана реорганізація ліквідує зроблену партією ставку на спеціалізацію колгоспно-кооперативної системи. Та як можна відкинути ставку на спеціалізацію колгоспно-кооперативної системи, коли ми провадимо політику механізації сільського господарства, просовуємо трактор у галузь різних спеціальних культур, коли ми починаємо активно провадити політику хемізації сільського господарства, коли ми робимо ставку на спеціальні типи колгоспів, радгоспів тваринницького, рослинницького та інших напрямів? Партії доведеться перемогти ці опори, бо вони гальмуватимуть проведення колгоспно-кооперативної системи відповідно до тих завдань, що висунула реконструктивна доба в сільському господарстві. *Ні про яке вороття до універсальної системи нема чого казати. Ті, що спробують трактувати постанову з'їзду про реоргані-*

зацію колгоспно-кооперативної системи як про вороття до універсальної системи, литимуть воду на млин опортуністів, які намагаються затримати кооперативну систему на її пережитих функціях збуто-постачальницького порядку, ті демагогічно протиставляють колгоспну систему, щоб дискредитувати її, кооперативній системі.

* * *

XI з'їзд КП(б)У підкреслив, що „успішно розгортаючи соціалістичне будівництво, наступаючи на капіталістичні рештки в країні, здійснюючи надто важке всесвітньо-історичної ваги завдання перебудови на соціалістичних основах розпорошених індивідуальних селянських господарств, партія не могла не натрапити на величезні труднощі. Розв'язання корінних питань соціалістичного будівництва, викорчовування коріння капіталізму не могло не викликати того шаленого опору класових ворогів пролетарської диктатури — куркульства, непманів та їх ідеологів. Розгром куркульства, заміна його в економіці країни соціалістичним сектором сільського господарства, при всій правильності лінії та роботи партії, не могли не супроводиться затримками на окремих ділянках . . . Партія виразно бачила і бачить ці труднощі, бачить неміцні, вузькі ділянки в нашому будівництві і, спираючись на активність і свідомість мас, керуючись Ленінською теорією, по більшовицькому розгортає свою роботу на перемагання цих труднощів“ (з резолюції XI з'їзду на доповідь ЦК).

Отже, найбільші труднощі — ще далі. *Але партія не відступить перед цими труднощами.* Партія неухильно буде провадити свою роботу щодо форсування будівництва соціалістичної промисловости, приймаючи до уваги революціонізаційне значення *високих темпів* у цьому будівництві. Партія неухильно буде провадити роботу над дальшим розвитком побільшеного сільського господарства на соціалістичних рамках, усвідомлюючи в повній мірі, що лише цей шлях розвитку господарства — єдиний шлях, який приведе село до вищого рівня економічної міцності і культурного рівня. Партія неухильно буде провадити боротьбу за поліпшення матеріального й культурного стану робітників та селян *на базі зросту соціалістичного сектору народнього господарства*, бо тільки ця база забезпечує невпинність і сталість матеріального піднесення і успішність розв'язання завдань культурної революції.

Одностайність партії, активна ленінська „боротьба на два фронти — проти правого і „лівого“ ухилу, що один одному допомагають і один одного живлять, — проти правого ухилу, як головної небезпеки на даному етапі, проти примиренства“ (з резолюції XI з'їзду КП(б)У) — запорука того, що великі завдання, які стоять перед партією, будуть успішно розв'язані.
